

Advokatbyrå Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

VÅLD I NÄRA RELATIONER

Rebecca Lagh & Linn Moser Hällen

Skånegatan 63, 116 37 Stockholm
Telefonnummer 08-400 267 70

info@advokatsjoqvist.se
<http://advokatsjoqvist.se/blogg>

Facebook: Advokatbyrå Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh
Instagram: advokatsjoqvistlagh

Podcast: Våld i nära relationer – det börjar med kärlek

Advokatbyrå Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Barn som bevittnar brott mellan närstående

Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt
uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord

SOU 2019:32

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Situationen idag

- Det är inte brottsligt att tvinga ett barn bevittna våld i hemmet
  - Barn som bevittnar våld saknar status som brottsoffer i rättsprocessen
- Innebär att de inte har några egna rättigheter i rättsprocessen
- Inget eget biträde
  - Inget rätt till skadestånd
  - Ingen rätt till delaktighet, insyn och information
  - Får sällan berätta om våld de bevittnat hos ex polis och socialtjänst
- Barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar i hemmet upptäcks inte och osynliggörs inte tillräckligt inom rättsväsendet, hos socialtjänst och inom hälso- och sjukvården

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Uppdraget

Utredningen ska med barnets rätt att skyddas från våld och andra brottsliga gärningar överväga ett utökat straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott som begås av, och mot, närstående.

- kriminalisering?
- analysera hur möjligheten barnets rätt till skadestånd/brottskadeersättning skulle påverkas av kriminalisering
- möjligheten i övrigt att stärka bevittnande barns rättsliga ställning under förundersökning och rättsprocess

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Utredningens slutsats

Starka skäl talar för en kriminalisering av att utsätta barn för att bevittna våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående.

Varför?

- Dessa barn är utifrån skadeeffekterna en utsatt och skyddsvärd grupp
- Att utsätta barn för att bevittna våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående innebär en påtaglig fara och/eller skada för barnet
- går inte att betrakta som utomstående vittnen utan måste ses som offer för beteendet utifrån de skador som bevittnandet kan ge upphov till.
- Preventivt syfte

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förslag till straffbestämmelse om Barnfridsbrott

4 kap. 3 § Brottsbalken

Den som begår en brottslig gärning mot en närstående person och gärningen bevittnas av ett barn döms, om gärningen är ägnad att skada tryggheten eller tilliten hos barnet i förhållande till någon av dessa personer, för barnfridsbrott till fängelse i högst två år.

Om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse som mindre allvarlig, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt döms för grovt barnfridsbrott till fängelse i lägst nio månader och högst fyra år. Vid bedömningen av brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen som bevittnats har varit av särskilt skrämmande och traumatisk art.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Brottslig gärning = *grundbrott*

Det finns ingen en uttömmande lista av de brott som kan utgöra grundbrott – det ska göras en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet.

- Sexualbrott, misshandel och olaga hot är exempel på brott som utgör grundbrott.
- Kan också vara andra typer av brottslighet som exempelvis att en förälder slår sönder saker i hemmet (skadegörelse),

Påpekas särskilt att det är den som begår grundbrottet mot en närstående som är ansvarig för barnets bevitnande och inte den som blir utsatt för grundbrottet.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Brottslig gärning

- Tillräckligt att grundbrottet typiskt sett är sådan att barnets tillit och trygghet till ex. en förälder skadas.
- Objektiv bedömning – behöver alltså inte bevisas att barnets tillit och trygghet skadats.
- Det krävs inte att gärningspersonen syftat till (haft uppsåt) att skada barnets tillit och trygghet – räcker att uppsåt finns till de faktiska omständigheterna (alltså att slå den andre föräldern)

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Brottslig gärning

Det måste vara styrkt att gärningsmannen har begått grundbrottet

- Ofta kommer grundbrottet och barnfridsbrottet kunna prövas i samma rättegångsprocess.
- Barnfridsbrottet kan prövas i domstol efter grundbrottet om brotten inte utreds samtidigt

Det finns inte något formellt krav på fällande dom eller motsvarande beslut av grundbrottet men det torde i praktiken krävas.

Det kommer inte vara möjligt att lagföra gärningspersonen för barnfridsbrott om grundbrottet inte utreds.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Närstående

1. Den som utsätts för grundbrottet och gärningspersonen ska vara närstående till varandra.

Vägledning har hämtas från personkretsen i 4 kap. 4 a BrB om grova fridskränkingsbrott där närstående

- I första hand är en person med vilken gärningspersonen har eller tidigare har haft ett förhållande = gift/sambo men också andra närstående personer.
- Offret kan vara gärningspersonens syskon, föräldrar, barn eller styvbarn

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Närstående ur barnets perspektiv

2. Barnet som utsätts genom bevitnande, ska vara under 18 år och närstående till både gärningspersonen och den som utsätts för grundbrottet

Det är barnets perspektiv man ska utgå ifrån vid bedömning av begreppet närstående

→ Relationen mellan barnet och personer som barnet har en nära och förtroendefull relation till.

Kretsen närstående ska tolkas brett

→ avgörande om gärningen varit *ägnat att skada tryggheten eller tilliten hos barnet i dess förhållande till någon av de närstående personerna.*

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Bevitnats av barnet

- Barnet ska ha sett eller hört den gärning som utgör grundbrottet.
- Barnet ska utifrån sin förmåga ha kunnat uppfatta att det varit fråga om våld eller annan brottslig gärning.

Barnet ska alltså:

- Ha befunnit sig i sådan direkt anslutning till händelsen att barnet kan ha uppfattat gärningen.
- Ha uppfattat gärningen i sådan utsträckning att gärningen kan skada barnets trygghet eller tillit i förhållande till en närstående person.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Bevitnats av barnet

→ Mer diffusa iakttagelser kommer falla utanför bestämmelsen

Gränsdragningar:

- Barnet kommer hem från skolan och ser spår av våld genom exempelvis sönderslagna möbler, blåmärken på mamma. Omfattas inte då barnet inte har bevitnat (varit i direkt anslutning) gärningen.
- Mamma känner att det en våldsamt situation är på väg att uppstå och placerar barnet i ett annat rum - sätter på barnet hörlurar. Straffansvar **kan** bli aktuellt om det kan visas att barnet faktiskt har hört händelsen.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Vilken betydelse har barnets ålder?

Bestämmelsen är tillämplig även då barn p.g.a. låg ålder eller av andra orsaker inte kan berätta om sina upplevelser.

För straffansvar ska då krävas att det går att fastställa att barnet har varit närvarande vid gärningen på ett sådant sätt det objektivt sett går att dra slutsatsen att barnet sett eller hört gärningen.

Medför att även ex. spädbarn omfattas då straffbestämmelsen inte förutsätter en förmåga hos barnet att berätta om grundbrottet.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Gärningen är ägnad att skada tryggheten eller tilliten hos barnet i förhållande till en närstående person

= Det är tillräckligt att grundbrottet *typiskt sett* är sådant att ett barns trygghet eller tillit skadas i förhållande till en närstående person. Det behöver alltså inte bevisas att då verkligen skett.

→ Bedömningen är objektiv

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Vilken betydelse har det om gärningsmannen inte vet att barnen är i närheten?

Uppsåtskrav till de objektiva omständigheterna

→ Det innebär att gärningsmannen måste ha uppsåt till närstående, bevittnandet och grundbrottet.

Gärningsmannen måste inte ha uppsåt till att skada barnets trygghet eller tillit.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förutsättningar för straffansvar

Räcker med likgiltighetsuppsåt, dvs. även gärningsperson som agerar medveten om en en påtaglig risk för att barn ska bevittna gärningen, men inte avhåller sig från att handla, kan dömas.

→ En person utsätter en närstående för våld och är medveten om att ett barn sover i bostaden. Om barnet vaknar och hör vad som händer, kan personen dömas för brott.

Personen har då varit medveten om att det finns en påtaglig risk för att barnet kan vakna och bevittna gärningen men har ändå inte avhållit sig från att agera på detta sätt.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Barnfridsbrott som kan anses vara mindre allvarligt

4 kap. 3 § andra stycket Brottsbalken

Om brottet med hänsyn till omständigheterna är att anse som mindre allvarlig, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

- Enstaka fall av bevittnande av grundbrott där grundbrottet är av mindre allvarligt slag (exempelvis enstaka ofredande)

Avgörande: i vilken utsträckning gärningen är ägnad att skada tryggheten eller tilliten för barnet i relation till en närstående person.

→ Bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Barnfridsbrott, grovt brott

4 kap. 3 § tredje stycket Brottsbalken

*Om brottet är grovt döms för grovt barnfridsbrott till fängelse i lägst nio månader och högst fyra år. Vid bedömningen av brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen som bevitnats har varit av **särskilt skrämmande och traumatisk art**.*

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Barnfridsbrott, grovt brott

Vad kan göra att ett barnfridsbrott ska bedömas som grovt?

Vid bedömningen ska särskilt beaktas om gärningen bevitnats har varit av särskilt **skrämmande och traumatisk art**.

- Syftar till den allvarliga skada som typiskt sett kan drabba barn som bevittnar mycket grovt våld mot närstående.

Exempel på uppenbara fall av särskilt skrämmande och traumatisk art:

- Barnet bevittnar att en närstående dödas eller utsätts för mycket allvarligt våld, även om det inte leder till döden.

→ Helhetsbedömning i det enskilda fallet.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Skadestånd vid barnfridsbrott

Barnet får status som målsägande och därför kan skadestånd dömas ut med anledning av den kränkning som barnfridsbrott har inneburit.

Rätten till särskild brottsskadeersättning tas bort.

→ Större möjligheter att göra en differentierad bedömning av rätten till skadestånd utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Andra förslag för att stärka den rättsliga ställningen för barn generellt

Utredningen valt att lyfta fram två huvudsakliga åtgärdsområden;

1. Ett utökat uppdrag för särskilda företrädare för barn samt
2. Översyn av barnhusens verksamhet.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Särskild företrädare för barn

Uppdraget för särskilda företrädare för barn ska utökas till att omfatta fler åtgärder för att tillvarata barnets rätt under förundersökning, rättegång och efterföljande process.

→ Utredningen poängterar också särskilt att det finns stora luckor i dagens lagstiftning för att tillvarata barns rättigheter och att en ny form av ombud för barn behöver utredas.

- Exempelvis för att tillgodose barns behov av trauma, stödinsatser som föräldrar idag kan neka barnet.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Särskild företrädare idag

Barnets särskilda företrädare ska tillvarata barnets intressen och bästa under hela rättsprocessen utan att ta hänsyn till andra intressen som kan uppkomma.

- Övertar vårdnadshavarnas ansvar och rättigheter under förundersökning och rättegång . Kan exempelvis besluta om ett barn ska förhöras och om läkarundersökning av barnet ska ske.

Begränsad möjlighet för den särskilda företrädaren till ersättningsgillt arbete

- Begränsad möjlighet att etablera en kontakt och ett förtroende i relation till barnet
- Begränsad möjlighet att ge barnet information om processen.

Otydlighet i vad som ingår i den särskilda företrädarens uppdrag.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Förslag av ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

Uppdraget för särskilda företrädare för barn ska utökas till att omfatta fler åtgärder för att tillvarata barnets rätt under förundersökning, rättegång och efterföljande process.

Utredningen föreslår att det ska framgå av lagtext att det hör till företrädarens uppgifter att;

- Ansöka om verkställighet för utbetalning av skadestånd och ansökan om brottsskadeersättning
- Hämta barnet till förhör
- Tillse att barnet har den information det behöver för att känna trygghet i situationen
- Informera barnet om utfallet av förundersökning och eventuell rättegång

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Annat som särskilt påpekas

Utredningen konstaterar att det idag finns stora luckor för tillvaratagande av barns rätt utanför det område som omfattas av den särskilda företrädarens uppdrag och att en ny form av ombud för barn därför behöver utredas.

- exempelvis gällande ansökan om bistånd för stödinsatser samt vård för traumabehandling i anslutning till rättsprocessen.

Advokatbyrå
Barbro Sjöqvist & Rebecca Lagh AB

Barnhusen

Bör i lämpligt sammanhang utredas särskilt om det finns behov av författningsreformer och andra åtgärder för barnhusens verksamhet.

Varför ?

- För att alla barn som utsätts för brott av närstående ska ha likvärdig rätt till anpassade åtgärder oavsett var i landet de bor.
- Idag ett trettiotal barnahus i Sverige
- Barnhusen skiljer sig åt i både vilka barn som omfattas, bemanning, arbetsbeskrivning, mandat etc.